

AZ ÉPÍTÉSÜGYI TÁJÉKOZTATÁSI KÖZPONT KÖNYVTÁRI ÉS KÖNYVTÁRHÁLÓZATI TEVÉKENYSÉGÉNEK KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE ÉS FELADATAI

Kovács Dezső

Építésügyi és Tájékoztatási Központ

0. BEVEZETÉS

A magyar népgazdaság egyik legfontosabb ágazata az építőipar. Szolgálja az ipar, a mezőgazdaság egészének fejlődését, a lakosság életkörülményeinek javítását, s mint ilyen, az egyes népgazdasági ágazatok között igen fontos helyet foglal el. Fejlődése, eredményei, célkitűzéseinek megvalósítása nem utolsó sorban azon múlik, hogy a hazai és külföldi eredmények, módszerek, technológiák milyen gyorsan és milyen széles körben terjednek el és lesznek ismertté. E feladatok ellátására vállalkozott immár 20 éve az Építésügyi Tájékoztatási Központ, amely dokumentációs, tájékoztatási és műszaki propagandatevékenységével már eddig is, de a jövőben még fokozottabban kívánja szolgálni sajátos eszközeivel az építésügy egészének fejlődését.

1950-ben az építésügy elé állított mennyiségi és minőségi feladatokat megoldásának elősegítése érdekében létrehozták az EM Könyv- és Lapkiadó Vállalatot, amely a könyvek, folyóiratok, jegyzetek stb. kiadásával segítette elő a korszerű technológiák széles körű elterjedését, biztosította a szakemberképzéshez szükséges tankönyveket, műszaki előírások, normák megjelentetésével támogatta a fejlődést. Az építőipari technológiák fejlődése azonban hamarosan szükségessé tette egyrészt a hazai, másrészt a külföldi eredmények széles körű szétszórását - dokumentációs tevékenység keretében.

Ezt a feladatot az 1954. októberében az EM Könyv- és Lapkiadó Vállalat átszervezésével létrehozott EM Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat végezte.

A vállalat keretében kezdődött meg az önálló építésügyi műszaki dokumentációs munka, elsősorban a külföldi szaklapokban megjelent cikkek fordításával.

1958-tól a vonatkozó rendeletek értelmében a vállalat dokumentációs részlege látta el az építésügyi szakkönyvtárak szakmai felügye-

letét és irányítását, és kezdte meg az építésügyi könyvtárhálózat megszervezését.

1959-ben a korábbi vállalat átszervezésével jött létre az EM Építésügyi Dokumentációs Iroda /ÉDOK/, amely már a magyar építésügyi tájékoztatás központi szerve és operatív tájékoztatási és dokumentációs tevékenysége mellett irányító és koordináló funkciókat is ellátott.

A hatvanas évek első felében kezdtek kialakulni a korszerű tájékoztatás csirái, épültek ki a kapcsolatok a szocialista és a tőkés országok hasonló jellegű szervezeteivel. Így került sor 1961-től - az OMK-val történt megállapodás után - az építésügyi referáló folyóiratok önálló kiadására, a témafigyelő szolgálat, az irodalomkutatás és egyéb szolgáltatások bevezetésére.

A dokumentációs és tájékoztatási igények kielégítése mellett az ÉDOK egyre nagyobb szerepet vállalt a műszaki propagandamunkában is, megalakította saját filmstúdióját, amely a műszaki, munkavédelmi, ismeretterjesztő filmek és építőipari híradók gyártása mellett filmforgalmazással és külföldi filmek adaptálásával is foglalkozott.

A hatvanas évek közepén az információk iránti igény mind mennyiségileg, mind minőségileg jelentősen megnőtt, amelyet az ipari, mezőgazdasági és lakásépítési programok, a kapcsolódó korszerű technológiák - elsősorban a blokkos építési mód és a házgyárak építése és beindítása - a kutatási és tervezési volumen növekedése indokolt.

Az igények kielégítésére az ÉDOK jogutódaként 1966. január 1-től /52/1965. EM.sz. utasítás/ létrejött az Építésügyi Tájékoztatási Központ /ÉTK/, amely mint központi építésügyi tájékoztatási szerv látja el a műszaki és gazdasági tájékoztatással, dokumentációval és propagandával kapcsolatos teendőket, ennek megfelelően az ÉVM tevékenységi körébe tartozó hazai és külföldi eredmények rendszeres figyelését, dokumentálását, rendszerezését, valamint az érdekeltekhez való közvetítését. Az ÉTK továbbítja a külföldi építésügyi tájékoztatási szervezetekkel történő együttműködés keretében beérkező és a hazai dokumentumokat mind az illetékes építésügyi szervekhez, mind a műszaki-gazdasági adatokat igénylő vállalatokhoz, tervező- és kutatóintézetekhez.

1. AZ ÉTK KÖNYVTÁRÁNAK KIALAKULÁSA, FELADATAI

Az intézet könyvtári tevékenysége lényegében 1954-ben, az EM Dokumentációs és Nyomatványellátó Vállalat működésével kezdődött. A könyvtári munkát elsődlegesen a megfelelő folyóiratbázis létrehozása jellemezte, amelyre a dokumentációs tevékenység csiráit jelentő folyóiratcikkek fordításának előfizetési rendszerben történő biztosítása épült.

Az elkövetkezendő időszakban továbbra is a most már egyre szélesebb méreteket öltő dokumentációs, majd tájékoztatási tevékenységhez

igazodó - főképp a periodikumok vonatkozásában jelentős - igények határozták meg a könyvtár munkáját, amelynek következtében az állomány fejlesztése és szolgáltatásai az 1960-as évek közepéig sajátos befelé forduló tendenciát mutattak.

Az elmúlt évek során - különösen a legutóbbi öt évben - azonban már egyre világosabban fogalmazódtak meg az ÉTK könyvtárával szemben támasztott azon igények, amelyek a korábbi hagyományokkal szakítva - az intézmény tájékoztatási tevékenységéhez szükséges bázis biztosítását továbbra is messzemenően szem előtt tartva - szükségyszerűen megkövetelték a vállalatok és intézetek, a kutatás, a műszaki fejlesztés, a tervezés és termelés szakemberei részéről egyre differenciáltabban jelentkező igények kielégítését. Ennek következtében bővült a könyvtár gyűjtőköre, nőtt a gyarapítás mértéke mind mennyiségileg, mind minőségileg, és fejlődtek a könyvtári szolgáltatások.

A felsoroltakon túlmenően az ÉTK könyvtára látja el azokat a funkciókat, amelyeket mint az építésügyi könyvtárhálózat központjának kell nyújtania a hálózathoz tartozó könyvtári és tájékoztatási egységeknek elsősorban a központi nyilvántartások, az állománygyarapítási koordináció, a könyvtári kölcsönzés, az építésügyi szakmai, szabályozási kiadványok gondozása stb. terén.

A könyvtár funkciója tehát az alábbiakban határozható meg:

a/ az építésügyi műszaki-gazdasági tudományos szakkönyvtári feladatok korszerű szinten történő ellátása;

b/ az ÉTK tájékoztatási tevékenységéhez szükséges dokumentációs bázis biztosítása;

c/ hálózati központi feladatok ellátása.

2. A KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYÁNAK FEJLŐDÉSE

A könyvtári gyűjtemények ma már jelentős bázisát képezik a hazai építésügyi szakirodalomnak. Az állomány értékét - az ismertetett okok miatt - ma még nem a mennyiségi adatok jelzik, hanem elsősorban gyűjteményének kurrens és időszerű volta.

A könyvtár gyűjtőköre a hazai és külföldi építésügyi /építéset, építőipar, építőanyag-ipar, valamint azok határterületei/ vonatkozású szakkönyvekre, folyóiratokra, prospektusokra, szabadalmi leírásokra és egyéb műszaki dokumentumokra terjed ki. A gyűjtőkör a fentiekben túlmenően magában foglalja az alaptudományok /matematika, fizika, kémia, geodézia/, az üzemszervezés és üzemgazdaság építésüggyel összefüggő területét, valamint a könyvtári dokumentációs és információs szakirodalmat is.

A könyvtár könyvállományának fejlődésére - a belső igények kielégítésén túlmenően - hosszú időre rányomta bélyegét egyrészt a kötött

devizagazdálkodás következtében a külföldi szakkönyvek gyarapításának elégtelen volta, másrészt az 1954 előtt megjelent magyar és külföldi szakirodalom hiánya. A legutóbbi 15 év magyar építésügyi szakkönyvtermése azonban már teljességében állományba került, és a kötött devizagazdálkodási keret feloldásával a külföldi szakirodalom gyűjtése - kézikönyvek és összefoglaló művek tekintetében visszamenőleg is - jelentős mennyiségi és minőségi fejlődésen ment keresztül.

A könyvállomány fejlődését az alábbi adatok jellemzik:

1958	1 100 kötet
1965	6 500 kötet
1969	11 000 kötet

A könyvgyűjtemény az építésügyi ágazat elé kitűzött műszaki és gazdasági feladatok, a rövid és távlati tervek megvalósítását elősegítő irodalom gyűjtésével kiegészíti a kutatóintézetek, tervező- és kivitelező vállalatok feladataihoz közvetlenül kapcsolódó könyvtárak gyarapítását, ezáltal a lehetőségekhez képest teljessé teszi az ágazat szakkönyv-ellátását.

Ugyanakkor a referenzgyűjtemény erőteljes fejlesztésével az építésügyi műszaki-gazdasági szakterület és a legfontosabb határterületek kézikönyveinek, sorozati kiadványainak, index- és bibliográfiai műveinek, szakszótárainak teljességre törekvő gyűjtésével ma már kialakult a hatékony könyvtári tájékoztatási bázis is.

Az állománygyarapítás irányelveinek megfelelően elsőrendű fontosságú a folyóirat-állomány állandó jellegű fejlesztése, amelyet az intézmény tájékoztatási tevékenysége is meghatároz.

Figyelembe véve a folyóiratok elsődleges forrásértékét, döntő, hogy a gyarapítás és a fejlesztés biztosítsa a folyamatos tájékozódást a világ vezető ipari államaiban elért tudományos, műszaki és gazdasági eredményekről, a kutatás és a műszaki fejlesztés irányairól, a technológiai módszerekről és a termelés szintjéről.

A folyóirat-állomány számszerű gyarapodására jellemző, hogy míg az ötvenes évek végén a könyvtárba járó folyóiratok száma alig érte el a 100 címet, addig 1970-ben ez a szám meghaladja az 500-at /1. táblázat/.

A folyóiratok száma 1969 végén elérte a 4000 kötetet, amely magában foglalja az egyes építésügyi szervektől folyamatosan átvett folyóiratokat is.

A könyvtári állomány gyarapításánál meghatározó jellege elsődlegesen a vétel útján történő szerzeményezésnek van, de igen jelentősek az ÉTK széles körű nemzetközi kapcsolatai keretében beérkező - az intézmény terminológiája szerint ún. cseredokumentációs - kiadványok, amelyek fő jellemzője, hogy kereskedelmi forgalomban nem kaphatók, általában testületek, intézmények publikációi és információs értékük esetenként jelentősebb, mint egyéb, vétel útján beszerezhető kiadványoké.

1. táblázat

AZ 1970. ÉVRE MEGRENDELTEK, TOVÁBBÁ CSEREANYAGKÉNT KAPOTT
POLYÓIRATOK SZAKTERÜLETI MEGOSZTLÁSA

S z a k t e r ü l e t	Megrendelt	Csereanyag- ként kapott
	f o l y ó i r a t o k	
Általános építéstudomány	50	16
Településtudomány	29	14
Építésjog. Építőipari szervezés		
Gazdasági tervezés	37	5
Építőanyagok és építőanyag-ipar	73	12
Építési és szakipari technológiák	24	12
Építőgépek	18	14
Épületgépészet	33	15
Épületszerkezetek és épületek	46	16
Mélyépitmények és mérnöki magasépitmény	34	14
Pénzügyi gazdálkodás az építő és építőanyag-iparban	28	13
Tervezés /műszaki/	9	--
Dokumentáció, tájékoztatás	11	13
Polgári védelem	10	--
Egyéb	4	--
Összesen	406	+ 144 = 550

A csere után kapott gyűjtemény ma már megközelíti a 3000 kötetet és országos viszonylatban is egyedülálló információs értéket képvisel.

A prospektusok, gyártmánykatalógusok, árjegyzékek stb. információs értéke igen jelentős, de ma még kellően ki nem aknázott terület a tájékoztatásnak. E kiadványok minden egyéb műszaki-kereskedelmi publikációnál előbb juttatják el a legújabb anyagok, berendezések, gépek, gyártási újdonságok információit a felhasználókhoz, és ismertetjük nemcsak a világszínvonal folyamatos figyelemmel kísérése és eredményeinek hazai felhasználása szempontjából, hanem az esetleges import beszerzéseknél az optimális döntések meghozatalához is nélkülözhetetlen.

Az ÉTK könyvtára 1964-től kezdve gyűjti e kiadványféléseket, és állománya ma már mintegy 7000 prospektust és több mint 400 hazai és külföldi gyártmánykatalógust tartalmaz. A termékismertetőik iránti megnövekedett igények következtében 1970-től kezdve a különgyűjtemény fejlesztése az ÉTK tevékenységének egyik súlyponti feladata.

Az állomány gyarapítása kiterjed mind a hazai, mind a külföldi szabványok gyűjtésére is. A hazai szabványok gyűjtése és gondozása folyamatos és teljes, a külföldi szabványok elsősorban a KGST együttműködés keretében érkeznek be.

1965-től gyűjti a könyvtár a Magyarországon bejelentett, gyűjtő-körébe tartozó szabadalmakat is.

A nem hagyományos dokumentumtipusok számának növekedésével, a tájékoztatásban betöltött szerepük változásával és bizonyos központi nyilvántartások megszervezése érdekében az 1960-as évek elején létrejött az ún. archivum, amely több gyűjteményt foglal magába.

1962-ban hazánkban elsőként az Építésügyi Minisztérium hozta létre - az intézmény keretében - az építésügyi kutatási archivumot, azaz a céllal, hogy egyrészt az elmúlt időszak kutatási okmányainak birtokában megfelelő bázist teremtsen az építésügyi kutató apparátus tevékenységének értékeléséhez, másrészt a kutatások anyagának összegyűjtésével, rendelkezésre bocsátásával elősegítse a kutatások széles körű bevezetését.

A kutatások nyilvántartásának rendszere a későbbiek során mintaképpül szolgált az országos kutatásnyilvántartási rendszer kidolgozásához is.

A kutatási archivum állománya ma már megközelíti a 2000 db rendkívül értékes információs bázist képviselő kutatási jelentést.

A minisztérium megbízásából 1964-ben jött létre a külföldi tanulmányi jelentések gyűjteménye, amely a szakemberek számára lehetővé teszi azoknak az értékes tapasztalatoknak a megismerését, amelyeket a tanulmányutak során a résztvevő szakemberek szereztek.

A tanulmányi jelentések száma eléri a 800 db-ot.

Az Építésügyi Tájékoztatási Központ, mint a CIB /Conseil International du Bâtiment pour la Recherche l'Étude et Documentation = Építési Kutatási Tanulmányok és Dokumentáció Nemzetközi Tanácsa/ tagja, végzi a CIB keretében a kutatási programcsere feladatait. Ennek során rendszeres tájékoztatást nyújt a hozzá beérkező külföldi kutatási témalapokról, kívánságra közreműködik a kutatási jelentések beszerzésében, és ezzel komoly segítséget nyújt a nemzetközi munkamegosztás kialakításában a kutatás területén. A CIB magyar tagozata 1966-ban az ÉTK munkatársainak közreműködésével és az archivum anyagainak feldolgozásával tanulmányt készített Az építési kutatások nemzetközi helyzetképe címmel a CIB kutatási programcsereje keretében készült témalapok statisztikai vizsgálatáról. A munka során végzett deskriptorképzési kísérletek és deskriptoros vizsgálatok előkészítették e mód-

szer általánosabb alkalmazását az építésügyi tájékoztatás egész területén, mind a feldolgozás, mind a konkrét információközlés tekintetében.

A kutatási kartonok száma, - amelyek cseréjére kétévenként kerül sor - meghaladja a 2500 db-ot.

Az építésügy területén rendkívül nagy jelentőségűek azok a kiadványok, amelyeket gyűjtőnévvel szabályozási kiadványoknak nevezünk. A szabályozási kiadványok pontos ismerete mind a gyártók, mind a tervezők és kivitelezők számára elengedhetetlen, ugyanakkor fontos eszköze az ellenőrzésnek is.

A szabályozási jellegű kiadványok az igények változása, a technikai, technológiai fejlődés, a műszaki fejlesztés következtében gyakran változnak, módosulnak, ezért szükséges egy olyan központi nyilvántartás, amely folyamatosan regisztrálja az e kiadványfélésekben bekövetkezett változásokat és azokról operatív tájékoztatást nyújt.

Az ÉTK az ÉVM megbízásából 1965-től látja el ezt a feladatot a következő, ún. szabályozási kiadványok vonatkozásában:

Országos Építésügyi Szabályzat /OÉSZ/
Építőipari Kivitelezési Szabályzat /ÉKSZ/
Műszaki Előírások /ME/
Ideiglenes Műszaki Előírások /IME/
Műszaki Irányelvek /MI/
Ideiglenes Műszaki Irányelvek /IMI/
Technológiai Előírások /TE/
Tervezési Irányelvek /TI/
Ideiglenes Tervezési Irányelvek /ITI/
Magyar Országos Tervezési Irányelvek /MOTI/

3. A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK FEJLŐDÉSE

A könyvtár igénybevételére kezdetben döntően rányomta bélyegét az intézmény dokumentációs és tájékoztatási tevékenysége, amelynek alapján elsősorban a folyóirat-gyűjtemény szolgáltatotta a bázist az Építésügyi Dokumentációs Tájékoztató, majd Tájékoztató c. lapszemlékhez, 1961-től kezdve pedig az önálló építésügyi referálólapokhoz. A gyűjtemények ma is az Építésügyi Műszaki Gazdasági Tájékoztató és részben a Gyorsindex. Építéstervezés c. kiadványok, és az 1968-tól megindított, karton formájában megjelenő figyelőszolgálat alapját képezik. Ugyanakkor egyre növekvő mennyiségben használják az intézmény belső munkatársai az állományt a különböző tanulmányok, világszínvonal-vizsgálatok és egyéb kiadványok elkészítéséhez, szerkesztéséhez is.

Igen nagy a folyóirat-gyűjtemény jelentősége az ÉTK fordítási tevékenységében is: a megrendelt fordítások 70-80%-a a könyvtári gyűjtemények anyagából kerül ki.

Az állomány növekedésével, minőségi fejlődésével párhuzamosan emelkedett a helybenolvasók és a kölcsönzések száma. A beiratkozott olvasók száma 1969-ben elérte a 750 főt, a kölcsönzések száma pedig meghaladta a 33 000 dokumentumot.

A könyvtár forgalmi adatai 1969-ben

Beiratkozott olvasók száma	788 fő
Helybenolvasók száma	1 720 fő
Kölcsönzők száma	3 005 fő
Kölcsönzött dokumentumok száma	33 539 egység

A könyvállományról 1968-tól kezdve sokszorosított gyarapodási jegyzék jelenik meg, amely elősegíti a vállalatok, intézetek könyvtári, könyvtárközi kölcsönzését.

A folyóiratok iránti érdeklődés növekedése, a belső igények kielégítése, amely a tájékoztatási tevékenység létkérdése is, egyre több gondot jelentett a folyóirat-állomány kölcsönzésében. A folyóirat-állomány gazdaságos kihasználása érdekében és a folyóiratok egyidejű kölcsönzési igényeinek kielégítésére 1968-ban a folyóirat-kölcsönzés megszűnt, ugyanakkor korszerű cinkoxidos másológép munkája a litálásával mind a helyszíni, mind a postán érkező kölcsönzési igények gyorsan és azonnal kielégíthetők.

A könyvtárak közötti folyóirat-kölcsönzés és az építésügyi folyóiratbázis széles körű igénybevételének biztosítására több ízben megjelent az ÉTK szerkesztésében az Építésügyi folyóiratok lelőhely jegyzéke /1955-1960, 1961, 1962-1965./, és jelenleg már nyomdában van az 1966-1970. évi feldolgozás is.

A prospektustár felállításával 1962-1965 között negyedévenként jelent meg a Prospektusok katalógusa, amely a legújabb prospektusok annotált jegyzékét tartalmazta. 1970-től kezdve a prospektusszolgálat továbbfejlesztésével létrehozott termékismertető-tár anyagáról is folyamatosan jelenik meg gyarapodási jegyzék, és ugyanakkor megindult a termékfelkutató szolgáltatás, amely egy-egy anyag, gép, berendezés stb. külföldi gyártó cégeinek megkeresésével, a meglévő anyag beépítésével jelentős segítséget nyújt a felhasználók tájékozódásához.

Az értékes cseredokumentációs anyag legújabb szerzeményeit az Építésügyi Műszaki Gazdasági Tájékoztató közli folyamatosan.

A kutatási archivum anyagáról a folyamatos tájékoztatást a figyelőszolgálat keretében készülő referátumok és a kutatási katalógusok biztosítják, amelyek bő referátumokban ismertetik a kutatások

tartalmát. Az első 5 évfolyamot tartalmazó /1957-1961/ kötet közreadása után évenként jelenik meg a katalógus, 1969-től kezdve pedig a tájékoztatás meggyorsítására évenként két részkatalógust is megjelen-tetünk.

Ugyancsak a figyelőszolgálat keretében készülnek a tanulmányuti jelentések referátumai és katalóguskartonjai. Az évente megjelenő tanulmányuti jelentések katalógusaiból eddig nyolc kötet jelent meg.

A könyvtári állomány feltárását biztosító katalógushálózat mellett jelentős tájékoztatási bázis alakult ki a dokumentációs feldolgozásra került építésügyi szakirodalom referátumanyagából is. A ma már mintegy 150 ezer kartonra tehető referátumgyűjtemény zömét folyó-iratcikk feldolgozások teszik ki, amelyek az építésügyi referálólá-pokban feldolgozott anyagból, a kartonformában megjelenő figyelőszol-gálat anyagából, valamint az OMKDK figyelőszolgálati és a ZWL /Zent-ralstelle für wissenschaftliche Literatur/ Schrifttumkartei Bauwesen sorozatának kartonanyagából tevődik össze.

A referátumgyűjtemény mind a szakemberek tájékozódása, mind az intézet munkatársai által készített szakirodalmi kutatások bázisa szempontjából igen jelentős.

A könyvtár használóinak köre - mint már említettük - az ÉTK belső munkatársaiból, más tájékoztatási intézmények dolgozóiból és e-pítésügyi szakemberekből tevődik össze. A nyilvános könyvtári szol-gáltatások használói elsősorban a kutató- és tervezőmérnökök, techni-kusok és a műszaki felsőoktatás hallgatói.

Sajnos az ÉTK és ezen belül különösen a könyvtár és az ar-chivum elhelyezése, a zsúfoltság és gyakorlatilag az olvasóterem hiá-nya jelentős mértékben megnehezíti, sok esetben megoldhatatlan fel-adat elé állítja az olvasószolgálati és a tájékoztatási munkát, csök-kenti a gyűjtemények igénybevételét. E nehézségek ellenére is azon-ban úgy véljük, hogy az ÉTK könyvtára, szolgáltatásai jelentős mér-tékben járulnak hozzá az építésügyi szakemberek szakirodalmi ellátá-sához, tájékoztatásuk elősegítéséhez.

A könyvtári tájékoztató, dokumentációs munka jelentős területe, és gyakorlatilag az építésügyi ágazat igényeit kielégíti az ÉTK szakirodalom-kutatási tevékenysége.

A szakirodalom-kutatási szolgáltatás 1960-ban indult meg, és azóta évente mintegy 150-180 összeállítás készült. A kutatások száma jelenleg eléri az 1700 db-ot, amelyről az érdeklődőknek a bibliográ-fiai katalógus nyújt felvilágosítást. Az 1965-től elkészült kutató-sokról 1967-től évente Válogatott irodalomkutatások jegyzéke címmel jelenik meg kiadvány, amelynek alapján a vállalatok és intézetek meg-rendelhetik a már elkészült kutatások másolatait.

1968-tól az építésügyi feladatok megoldásának elősegítésére Ak-tuális témák - ajánló bibliográfiák c. sorozat indult meg, évente 10-12 témában. A sokszorosítva megjelenő összeállítások a legfrissebb irodalom annotált címeit tartalmazzák. A sorozat igen hamar népszerű-

vé és keresetté vált a vállalatok, intézetek munkatársai körében.

A tájékoztatás meggyorsítása és a szekunder, illetve terciér jellegű információk felhasználási hatékonyságának növelése érdekében indult meg a gyorsinformáció szolgálat, amely rövid idő alatt a fent jelzett információk alapján az eredeti anyagot bocsátja a kutatók rendelkezésére, amelyet a helyszínen - szakemberek segítségével - azonnal áttanulmányozhatnak, másolatot kaphatnak, és ugyanakkor a kiválasztott anyagról kívánságra tömörítvényes fordítások is készülnek.

4. KÖNYVTÁRHÁLÓZATI TEVÉKENYSÉG

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának a könyvtárügy szabályozásáról kiadott 1956. évi 5.sz. tvr., illetve az 1018/1956.sz. MT határozat létrehozta a műszaki termelési könyvtári hálózatot, amelynek központjává az Országos Műszaki Könyvtárat és alközpontjaivá - a 103/1958. /MK 2./ MM sz. utasítás alapján - az ipari minisztériumok műszaki könyvtárait, illetve a minisztériumok ezzel a feladattal megbízott vállalatait, szerveit jelölte ki. Az építésügyi területen az ÉM Építésügyi Dokumentációs Iroda /a jelenlegi ÉTK jogelődje/ vált könyvtári hálózati alközponttá.

A törvényerejű rendelet megjelenésével és az ÉDOK hálózati alközponttá való kijelölésével egyidőben megkezdődött az építésügyi könyvtárhálózat szervezése.

A könyvtárhálózat szervezésének időszakában elsődleges cél volt a könyvtárak létesítése, illetve a meglévő könyvtárak könyvtárrá szervezése. Ennek érdekében látogatták meg a munkatársak a könyvtárakat, tettek javaslatokat a könyvtárak szervezésére, nyilvántartásaira, a feldolgozásra stb. Ugyanakkor megkezdődtek az alapfokú könyvtárosi tanfolyamok, amelyeken a könyvtárak kezelői megismerhették a legszükségesebb tudnivalókat.

Az intézet több évi jelentős erőfeszítése az építésügy területén működő vállalati, intézeti műszaki könyvtárak könyvtári hálózattá szervezésére azonban csak részben volt eredményes. Így például nem szűntek meg és csak kis mértékben csökkentek a műszaki könyvtárak vonatkozásában az építésügy egyes iparágai között már kezdetben is meglévő, valamint a tervező- és kutatóintézeti és a vállalati műszaki könyvtárak közötti jelentős színvonalbeli különbségek. Ma már a 18 tervezőintézeti szakkönyvtár állománya az építésügyi könyvtárak teljes állományának - mintegy 170 könyvtár - több mint 40%-át teszi ki, és a főfoglalkozású könyvtárosok 80%-át foglalkoztatja. Az egyes iparágak szakkönyvtárai, a tervezőintézeti és a vállalati műszaki könyvtárak közötti jelentős eltérések kiegyensúlyozatlanná tették az építésügyi könyvtári hálózatot /2. táblázat/.

Amíg az elmúlt években az ÉTK-nak, mint hálózati alközpontnak az volt a feladata, hogy az építésügyi vállalatok, intézetek műszaki könyvtárait hálózatba szervezze, illetve újabb könyvtárak létesítését

2. táblázat

Az építésügyi könyvtárhálózat állományának megoszlása
és a könyvtárak száma 1968/1969-ben

Á g a z a t	Vállalatek száma	Beküldött jelenlétesek száma	Könyv-állomány	Könyv-állomány az összes állomány %-ában	Könyvtárak száma és megoszlása						Összesen	%
					Főigazgatói közlése	Mellékletalkozás	Megbízott		%			
szám	%	szám	%	szám	%							
Tervező-kutatóintézet	18	18	272 499	42,2	32	88,9	4	11,1	-	-	36	100
Tanácsi tervező vállalat	22	21	62 954	9,6	2	10,5	-	-	17	89,5	19	100
Építőipari vállalat	49	36	139 456	21,6	1	3,0	1	3,0	32	94,0	34	100
Épületgépészet	8	8	9 530	1,5	-	-	-	-	8	100,0	8	100
Asztalosipar	12	10	3 454	0,5	-	-	-	-	10	100,0	10	100
Beton-vasbeton	12	8	18 281	2,8	1	12,5	-	-	7	87,5	8	100
Egyéb	13	10	19 095	2,9	1	10,0	-	-	9	90,0	10	100
Cement	9	8	20 479	3,1	-	-	-	-	8	100,0	8	100
Porcelán	9	9	20 633	3,2	1	11,1	-	-	8	88,9	9	100
Kő-kavics	7	4	1 747	0,3	-	-	-	-	4	100,0	4	100
Tégla	11	9	6 237	0,9	-	-	-	-	9	100,0	9	100
Úveg	12	12	18 555	2,9	-	-	-	-	12	100,0	12	100
Egyéb	3	3	4 548	0,7	-	-	-	-	3	100,0	3	100
Egyéb vállalat, intézet	10	3	49 892	7,8	3	37,5	-	-	5	62,5	8	100
Összesen:	195	164*	647 360	100,0	41	23,0	5	2,8	132	74,2	178	100

* A jelentést nem küldő vállalatok száma elhanyagolható.

szorgalmazza, a további feladat, hogy ezt a hálózatot a szakirodalmi tájékoztatás megfelelő bázisává fejlessze.

Az építésügyi könyvtárhálózat fejlesztését illetően a tervező- és kutatóintézeti szakkönyvtárak jelenlegi színvonala megfelelő és fejlődési ütemük is kellő mértékű. Így ezeknél a könyvtáraknál helyi igényeknek megfelelő továbbfejlődést kell biztosítani. Ennek érdekében szorgalmazni kell a legfejlettebb hazai és külföldi könyvtártechnikai módszerek és eszközök alkalmazását a könyvtári feldolgozás, nyilvántartás és tájékoztatás területén. Elsősorban a könyvtárak korszerű reprográfiai eszközökkel való ellátását kell elősegíteni, hogy a tervező- és kutatómunkához szükséges szakirodalmat gyorsan és megfelelő példányszámban tudják a szakemberek rendelkezésére bocsátani.

A vállalati műszaki könyvtáraknál az igényeknek megfelelően fejleszteni kell

a szakirodalmi állományt;

a könyvtári feldolgozó, nyilvántartó munkát;

a könyvtárak korszerűbb elhelyezését;

a könyvtárak kezelésével megbízott személyek könyvtári szakmai képzettségét.

A szakirodalmi tájékoztatás megfelelő bázisának kialakításához szorgalmazni kell, hogy a világirodalom zöme a hálózati szakkönyvtárak állományába kerüljön, amelyhez az ÉTK a jövőben minden segítséget megad a hálózathoz tartozó könyvtáraknak.

A művelődésügyi miniszter vonatkozó utasítása alapján 1969-ben az építésügy területén is megkezdődött a kooperációs körök megszervezése, amelynek célja a résztvevő könyvtárak, illetve azok felhasználói, fenntartó szervei szakirodalmi ellátottságának megjavítása.

5. AZ ÉTK KÖNYVTÁRI TEVÉKENYSÉGÉNEK JÖVŐJE ÉS FELADATAI

Az ÉTK-nak mint az építésügyi szakirodalmi tájékoztatás országos szervének feladatai közül nehéz kifejtetni és egyértelműen elkülöníteni azokat, amelyeket mint nyilvános építésügyi könyvtárnak és építésügyi könyvtárhálózati központnak kell ellátnia. Kétségtelen azonban, hogy a hálózat egységei - mint eddig - a jövőben is az ÉTK-tól, mint központi könyvtártól, várnak és igényelnek egy sor könyvtári szolgáltatást.

Ezt a tényt nem befolyásolják és az igényeket nem csökkentik - sőt, sok esetben fokozzák - az ÉTK-nak és a hálózathoz tartozó egységeknek a gazdaságirányítás új rendszerében kialakuló új kapcsolatai. Az ÉTK-nak továbbra is ki kell elégítenie ellenszolgáltatás nélkül a vállalatok, intézetek és a szakemberek kölcsönzési és helyben-

olvasási igényeit, tájékoztatást, felvilágosítást kell adni a szakirodalmi érdeklődésekre, biztosítani kell az állomány nem kölcsönözhető részeinél a gyors reprográfiai szolgáltatást. Emellett továbbra is foglalkoznia kell az együttműködés azon formáinak kifejlesztésével és továbbfejlesztésével, amelyek célja az építésügyi szakirodalmi bázis megalapozása, az állománygyarapítás hálózati méretű koordinálása és bizonyos központi nyilvántartások kifejlesztése.

A vázolt feladatok megoldása érdekében biztosítani kell az ÉTK részére a könyvtári tevékenységhez szükséges dologi feltételeket - megfelelő raktári, olvasószolgálati, feldolgozó stb. helyiségeket - az Állandó Építőipari Kiállítás keretében, tervszerűen növelni kell mind mennyiségileg, mind minőségileg a szakirodalmi bázist, fejleszteni kell az építésügyi szakirodalom szükséges központi nyilvántartásait /KC/, és bővíteni kell az állomány többszörözését elősegítő reprográfiai kapacitást.

Ugyanakkor az építésügyi információs rendszer fejlesztéséhez kapcsolódva meg kell kezdeni az előkészületeket a komputerizálás bevezetéséhez, alkalmassá kell tenni a hagyományos könyvtári feldolgozási tevékenységet arra, hogy a gépi lehetőségek felhasználásával bibliográfiák, jegyzékek, különböző mutatók és indexrendszerek a korszerű könyvtári tájékoztatás eszközeivé váljanak.

Mind a gépi feldolgozás, mind a korszerű könyvtári és dokumentációs rendszerek széles körű bevezetése és alkalmazása érdekében fokozni kell a tudományos értékű és igényű vizsgálatokat, mint pl. a Magyar Építőipari Katalógus szakrendszerének kialakítása szempontjából nagy jelentőségű SFB-rendszer /Samarbetskommittén för Byggnadsfragor = Építési Kérdések Együttműködési Bizottsága/ alkalmazása, a reprográfiai eszközök hatékony felhasználása stb.

E feltételek biztosítása és a vázolt célkitűzések megvalósítása teremti meg a lehetőséget annak, hogy a felépülő Állandó Építőipari Kiállításhoz kapcsolódva megvalósuljon a Központi Építésügyi Könyvtár, amely modern könyvtári és dokumentációs tevékenységével szervesen beilleszkedik az építésügyi ágazat tájékoztatási rendszerébe, és jelentősen hozzájárul az építőiparra háruló népgazdasági feladatok maradéktalan elvégzéséhez.

!!!

I R O D A L O M

1. FEJES Józsefné: Az építőipari dokumentáció Magyarországon a felszabadulás óta. Kézirat. /Bp. 1962./ 51 p.
2. KISS Sándor: Az állandó építőipari kiállítások, mint a műszaki propaganda eszközei. = Építésügyi Szemle, 12.k. 5-6.sz. 1969. p.175.
3. KISS Sándor: Műszaki tájékoztatás. = Építéstudomány és építésiparosítás. /Főszerk. Kunszt György/ Bp. ÉVM-ÉTI, 1968. p.273-276.
4. KOVÁCS Dezső - SPERLÁGH Sándor: Az építőipari műszaki tájékoztatás és propaganda irányelvei és feladatai 1964-ben. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 11.k. 4-5.sz. 1964. p.328-337.
5. KOVÁTS Tibor - SZÓTS Gyula: Az építésügyi információ jelentősége az önállóan gazdálkodó intézmények újszerű működésében. = Építésügyi Szemle, 11.k. 7.sz. 1968. p.209-213.
6. MESSINGER Géza: Az építésügyi információ, dokumentáció és műszaki propaganda jelene és perspektívái. = Építésügyi Szemle, 9.k. 3.sz. 1966. p.84-90.
7. NÉMETH Béla: Az építőipari dokumentáció és feladatai. = Építésügyi Szemle, 4.k. 1.sz. 1961. p.19-23.
8. NÉMETH Béla: Műszaki fejlesztés, kutatás és műszaki tájékoztatás. = Építésügyi Szemle, 6.k. 6.sz. 1963. p.186-191.
9. Országos Építésügyi Tájékoztatási Értekezlet, 1. /12. sz. -- előadásainak anyaga./ Bp. 1969. szeptember 29-30. /Rend. az/ Építésügyi Tájékoztatási Központ, Építő-, Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezete. /Bp. ÉTK, 1969./ 18 db.

KOVÁCS, D.: Development, tasks and trends of the library and its related network activities of the Information Centre for Building /ÉTK/

The organization of documentation in the building industry started its development simultaneously with the evolution of the socialist building industry in Hungary. It took years to lay the foundations necessary to carrying out the tasks of documentation. First this process was characterized by a heavy emphasis on the stock of periodicals. With the information needs and interest in technical literature increased, the library, which formerly was supposed to meet the internal needs, has been made available to all types of specialists of building and construction /researchers, engineers, designers etc./ and now forms a valuable central institution complementary to the network of industrial special libraries. The collections of the library - books, periodicals, research reports and reports on study tours, firm literature, standards, patents etc. -, owing to their current nature, form a most significant basis of the subject field's special literature. In the course of development certain functions arose which are now performed by the library within the institution known - since 1965 - as Information Centre for Building /ÉTK/. These tasks include:

1. functioning as the scientific special library in the technical and economic fields of building and construction;
2. ensuring a document basis necessary to the institute's information work;
3. functioning as a centre for the library network.

In addition to the traditional duties of reader's service /reference and circulation/, the library's services include literature searches, processing documents on effective legal measures, laws, rules, etc. relating to building and construction, maintaining central catalogues and so forth.

Since 1958, ÉTK has also acted as a professional supervising and methodological advisory body of special libraries in the building industry. To develop library activities, ÉTK plans to set up a central library for building and construction which fits into the information system of this industrial sector with its library and documentation work, thus meeting the comprehensive special literature needs of both the specialists and the entire sector.

КОВАЧ, Д.: О возникновении, развитии и задачах библиотечной и сетевой деятельности Центра строительной информации /ЭТК/

Организация информации по строительству создавалась одновременно с развертыванием венгерской социалистической строительной промышленности. Создание базы, нужной к выполнению информационных задач, потребовало много лет, характерной чертой которых было преобладание фонда периодики. Согласно повышению запросов, и расширению интереса к специальной литературе, библиотека, удовлетворявшая раньше лишь внутренние запросы, сегодня работает уже и для специалистов, исследователей, планировщиков строительной промышленности и хорошо дополняет фонд технических библиотек предприятий. Фонды библиотеки — книги, журналы, обменные документы, отчеты об исследованиях и научных командировках, каталоги изделий, проспекты, стандарты, патенты — благодаря своему текущему и актуальному характеру сегодня уже представляют значительную базу специальной литературы по строительству. В ходе развития определялись и те функции, которые библиотека выполняет в рамках института, ставшего в 1965 году Центром строительной информации, а именно:

1. задачи технико-экономической научной специальной библиотеки по строительству,
2. обеспечение базы, нужной для информационной деятельности института,
3. задачи, связанные с библиотечной сетью.

Услуги библиотеки, кроме справочно-информационных задач, распространяются и на проведение исследования специальной литературы, непрерывное обеспечение действующих нормировочных изданий по строительству, работу над центральными каталогами и т.д.

С 1958 года Центр строительной информации — как подцентр сети — производит инспекцию специальных библиотек по строительству и руководит ими, а также проводит соответствующую методическую деятельность

Целью развития библиотечной деятельности, поставленной себе Центром строительной информации является создание такой центральной библиотеки по строительству, которая своей современной библиотечной и информационной работой органически входит в информационную систему строительной отрасли и в тоже время, претендуя на полноту, обеспечивает специалистов и всю отрасль специальной литературой.

§§§

KOVÁCS, D.: Das Informationszentrum für Bauwesen /ÉTK/, Entwicklung und Aufgaben seiner Bibliotheks- und Bibliotheksnetz-tätigkeit

Parallel mit der Entfaltung der ungarischen sozialistischen Bauindustrie hat sich auch die Organisation der Baudokumentation entwickelt. Die Errichtung der zur Versorgung der Dokumentationsaufgaben nötigen Basis nahm lange Jahre in Anspruch und war anfangs durch ein Übergewicht des Zeitschriftenbestandes charakterisiert. Infolge des wachsenden Bedarfs und Interesses für die Fachliteratur steht die früher nur interne Ansprüche erfüllende Bibliothek heute bereits sämtlichen Fachleuten, Forschern und Konstrukteuren der Bauindustrie zur Verfügung und ergänzt den Bestand der technischen Betriebsbibliotheken. Die Sammlungen der Bibliothek - Bücher, Zeitschriften, Forschungs- und Studienreiseberichte, Firmenschriften, Normen und Patente - bilden vor allem infolge ihrer Zeitgemässheit heute bereits eine bedeutende Basis der Fachliteratur im Bauwesen. Im Laufe der Entwicklung haben sich auch jene Funktionen entwickelt, die die Bibliothek im Rahmen der seit 1965 als Informationszentrum für Bauwesen /ÉTK/ fungierenden Institution versieht:

1. Durchführung der Aufgaben einer wissenschaftlichen technisch-wirtschaftlichen Fachbibliothek des Bauwesens;
2. Sicherung der zur Informationstätigkeit des Instituts nötigen Fachliteraturbasis;
3. Verwirklichung der Aufgaben als Zentrum des Bibliotheksnetzes.

Die Dienstleistungen der Bibliothek erstrecken sich ausser dem Lesedienst auch auf die Anfertigung von Literaturrecherchen, kontinuierliche Publikation von wirksamen Bauregeln, das Führen von Zentralkatalogen usw.

Seit 1958 versieht ÉTK die Funktionen der fachlichen Aufsicht und Leitung über die Fachbibliotheken des Bauwesens und die damit verbundene methodische Tätigkeit.

Die Zielsetzung von ÉTK auf dem Gebiete der Bibliothekstätigkeit ist die Bildung einer Zentralbibliothek für das Bauwesen, welche sich durch ihre moderne Bibliotheks- und Dokumentations-tätigkeit organisch in das Informationssystem des Bauwesens einfügt und sowohl die einzelnen Fachleute, als auch den gesamten Industriezweig mit dem Anspruch auf Vollständigkeit mit der nötigen Fachliteratur versieht.

o
o o